

Norrtälje Naturcentrum Verksamhetsberättelse 2019

Juridiskt namn - Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Förord

Norrtälje Naturcentrums verksamhet är uppdelat i tre verksamhetsgrenar; Naturvård, Utomhuspedagogik och förvaltning av Färsna gård. Som en stiftelse med rötterna i Norrtälje kommun och de ideella miljöorganisationerna i Norrtälje, strävar Naturcentrum i alla delar efter att vara en resurs för Norrtälje kommun och inspiratör för skola, förskola, markägare, skogsägare och andra. I samtliga projekt och uppdrag är deltagaren i fokus och vår drivkraft är övertygelse och önskan att förändra och förbättra.

År 2019 var, i likhet med föregående verksamhetsår, ett framgångsrikt år – både för naturvård och pedagogik.

Inom naturvårdsverksamheten möjliggjorde flera stora och fleråriga projekt en uppväxling av personalstyrkan, och under året har naturvården haft mellan 2-3 personer anställda. Dessutom har ett flertal personer engagerats under kortare projektuppdrag och för varje år som går så knyts mer och mer kompetens och kunskap till det nätverk som utgörs av våra samarbetspartners och projektaktörer. Naturvårdsverksamheten har 2019 arbetat med både skog, jordbrukslandskap och vattenmiljöer. I flertalet projekt har kurser och utbildningar genomförts. Den ansökan till Havs- och vattenmyndigheten (HaV) avseende samordning av vattenvård i Norrtälje, Vallentuna och Österåkers kommuner som beviljades i december 2018 innebar ytterligare fokus på vatten och att Norrtälje Naturcentrum har haft en viktig roll för vattenvårdsfrågor i dessa kommuner 2019.

Den utomhus-pedagogiska verksamheten har under 2019 har liksom tidigare verksamhetsår genomfört flera uppdrag åt Norrtälje kommun. Det mest dominerande uppdraget var det samarbete i projektet ”Naturen en väg till integration och mångfald i Norrtälje kommun” som påbörjades 2018 och blev förlängt ytterligare ett år för att skapa fördjupade relationer och samarbetsytor inom Norrtälje kommun. Projektet, som var ett så kallat §37-prjekt med stöd från Länsstyrelsen, avslutades vid årsskiftet. Dock hade projektets fördjupning flera framgångar, där Norrtälje Naturcentrum blev en viktig och erkänd aktör inom integrationsarbetet i Norrtälje kommun. Bland annat etablerades ett samarbete med Arbetsmarknadscentrum och Naturcentrum blev en part i kommunens LÖK (lokal överenskommelse, ett nätverk med bla socialförvaltningen, arbetsförmedlingen, SFI mfl). Inför år 2020 ligger en stor utmaning i att hitta mer hållbara finansieringslösningar för de delar av projektet som varit framgångsrika. Samma utmaning möter Norrtälje Naturcentrum avseende verksamheten med naturdagar för grundskola, fortbildning och processledningsuppdrag i kommunen. Under hösten 2019 har en ny process för att få till långsiktiga avtal med Barn- och Utbildning påbörjats.

Naturcentrum har haft i uppdrag från Norrtälje kommun att förvalta Färsna gård sedan 2009. Det är, år 2019, 10 år av förvaltning. En period som på olika sätt påverkat verksamheten. Dessa år har inneburit mycket positivt för Naturcentrums utveckling, inte minst har verksamheten vuxit och gått från enbart naturvård till allt vi erbjuder idag. Personalstyrkan har vuxit från 2 personer till som mest 14 och platsen Färsna har möjliggjort många goda samarbeten och inspirerande projekt. Dock har det också varit svåra år ekonomiskt, eftersom det inte alltid har funnits ett verksamhetsstöd och driftsanslag. Det har också varit arbetsamma år för att skapa goda relationer med fastighetsägaren Norrtälje kommun och med de övriga verksamheter som finns på Färsna gård. 2019 kan Norrtälje Naturcentrum dock konstatera att vi sällan haft så goda relationer och fungerande kommunikation. Och ur ekonomiskt hänseende så finns det ett hyres- och verksamhetsavtal som reglerar vårt ekonomiska stöd till verksamheten och gården.

Det kommunala verksamhetsbidraget ger verksamheten en grundtrygghet, vilket möjliggör ett ökat antal projekt och uppdrag och bidrar till att de senaste verksamhetsåren varit mer stabila ur ekonomiskt hänseende.

2019 har arbetet och dialogen med Norrtälje kommuns fastighetsavdelning avseende upprustningsplan och byggnationer fortgått. Ett stort steg framåt har tagits avseende energibesparande åtgärder, men ännu har ingen byggnad för verksamhet och personalutrymmen uppförts.

Under 2019 påbörjades också arbetet inom Norrtälje kommun med att inrätta ett kommunalt naturreservat på Färsna. Parallellt med detta genomför gården ett eget visionsarbete, för att ta fram en gemensam riktning för gården och skapa bra underlag för arbetet med naturreservatet. Samtliga verksamheter vid gården anser det positivt att Färsna gård och omgivande marker skyddas som reservat, men samtidigt är det viktigt att platsen får vara levande, tillgänglig och tillåtande.

Naturcentrum ser fram emot 2020 och dess många nya utmaningar.

Lotta Andersson, Verksamhetsledare

Innehållsförteckning

Verksamhetsberättelse 2019

Färsna gård	s.6
Utomhuspedagogik	s.12
Naturvård	s.19
Styrelse och personal	s.26
Köpta tjänster och utbildning	s.27
Naturvårdsstiftelsen i media	s.28

Foto: Tobias Nilsson, Anna Westerlund, Susanne Jansson, Lotta Andersson och Christoffer Hallbäck

Färsna gård

Förvaltning av Färsna gård

Färsna gård är en öppen gård och ett småskaligt jordbruk strax norr om Norrtälje stad. Gården och dess omgivande marker ägs av Norrtälje kommun och förvaltas sedan 2009 av Norrtälje Naturcentrum. Förvaltningsområdet omfattar byggnader, gårdsplan, gårdsnära skogsområden, åkrar och betesmarker.

Som förvaltare av Färsna gård kan Norrtälje Naturcentrum nyttja gården för egen verksamhet, till exempel för naturskole- och kursverksamhet, men förvaltningsansvaret innebär också samordning av gårdens olika verksamheter och praktisk skötsel av omgivande marker. Norrtälje Naturcentrum ska även anpassa och tillgängliggöra gården för det rörliga friluftslivet.

Under 2019 påbörjade Norrtälje kommun arbetet med att införa energibesparande åtgärder på gården, något som vi väntat på sedan 2016. I första hand installerades ett antal luft-värmepumpar i husen, vilket bidrog till att samtliga elradiatorer kunde stängas av och husen värms nu enbart med luftvärme. Effekten på elkostnaden var direkt märkbar. Även förberedelser för att montera solpaneler på logens tak har gjorts under hösten.

Byggplanen för den ”nya ladugården” innehållande aktivitetslokal och personalutrymmen som påbörjades 2017 har i olika omgångar reviderats och till sist räckte inte de budgeterade medlen till något bygge alls i kommunal regi. Detta besked fick NNC under sommaren 2019. Under hösten påbörjade styrelsen arbete mot att NNC, i likhet med Veterantraktorklubben, ska få ta över byggbudgeten avseende ”nya ladugården” från Norrtälje kommun och ansvara för upphandling och byggnation på egen hand.

Lokaler för verksamhet, personalutrymmen och omklädning är en bristvara på gården. Tillfälliga lösningar med hjälp av manskapsbodar har länge varit en lösning. Men då antalet personer som varje dag arbetar praktiskt på gården har ökat under 2019 är lokalbristen akut. Då f.d. lantbrukaren och Färsna-sonen Carl Wahlgren valde att flytta från gården under året, öppnades möjligheten att använda ”Calles hus” till verksamhetslokaler. Under året har många möten och diskussioner om upprustning och förvaltning av huset förekommit, men vid årsskiftet har NNC fortfarande inte fått tillgång till huset.

Det praktiska arbetet på gården har sedan NNC tog över förvaltningen skötts av ett eget arbetslag. Under 2019 avvecklades detta och ersattes av en daglig verksamhet från TioHundra som vi kallar ”Gårdsgruppen”. Denna grupp har under året vuxit stadigt och omfattar två personal och åtta deltagare. NNC har inget personal- eller arbetsledaransvar för dessa, utan presenterar lämpliga arbetsuppgifter och bekostar eventuella inköp. Gruppen är på prov under 2019, men tycks mycket uppskattad och passar väl in på gården. Utöver denna grupp finns även sedan många år gruppen ”Djur & natur” med fyra personal och sex stycken deltagare som arbetar med gårdens djur.

Förutom Norrtälje Naturcentrum finns ett flertal andra föreningar och organisationer på gården. Det är bland annat Veterantraktorklubben Norrtälje och Färsna 4H, vilka båda är ideella föreningar med en väl etablerad verksamhet och många medlemmar. Under 2019 har samarbetet mellan NNC och föreningarna varit gott. NNC projektet ”Grönt kulturarv” avseende odling av äldre grödor har ytterligare fördjupat samarbetet med Veteranatraktorklubben där föreningen har varit mycket delaktiga och engagerade och bland annat hjälpt till med plöjning, harvning, sådd och skörd med äldre traktorer och redskap.

Odling på Färsna

Även 2019 har odling stått i stort fokus på Färsna gård. Både på åkrarna och i köksträdgården. Bakgrunden till detta är det ovan nämnda projektet ”Grönt kulturarv”, men även projektet ”Naturen en väg till integration och mångfald” som genomfördes i samarbete med Norrtälje kommun och satsningar med bidrag från Roslagens Sparbanks Stiftelsers har varit bidragande. Även personalens stora engagemang och entusiasm har förstås bidragit. Under året har vi haft förmånen att ha en trädgårdsskötare, Sohrab Jafari, anställd på deltid. Köksträdgården, vår ”mångfaldsodling”, har fortsatt att vara central i verksamhetens olika delar. Där har deltagare i alla åldrat varit medskapare. Potatis, morötter, betor, kål av många olika slag, pumpor, tomat, gurka är några exempel på vad som odlats. Även 2019 fick NNC stöd av RÖLUNDA för att förbättra odlingarna.

Huvudansvariga för odlingsprojekten var Susanne Jansson och Tobias Nilsson. Under året har man kunnat följa odlingarna på Färsna i sociala medier under haschtagen #odlingpåfärsna.

Gårdsråd och visionsarbete

Gårdsrådet är ett forum för att sammanföra gårdens olika aktörer och skapa samförstånd i frågor som rör gårdens utveckling. Gårdsrådet som består av Norrtälje Naturcentrum, Veterantraktorklubben, Färsna 4H, har träffats och sammanträtt fyra gånger under året.

Under 2019 påbörjades arbetet med att ta fram ett gemensamt visionsdokument för gården som en fördjupning av diskussioner som tidigare förts i Gårdsrådet. De som deltog i arbetsgruppen var representanter från Veterantraktorklubben, Färsna 4H och NNC. Syftet med dokumentet är att ha en gemensam linje för hur samtliga verksamheter på gården ska arbeta och att vi utvecklar Färsna gård tillsammans i samma riktning.

Den gemensamma målbilden för Färsna är att gården ska representera en Roslagsgård från 1910 – 1950 tal och att det ska vara en öppen gård – tillgänglig, inkluderande och välkomnande. Gården ska präglas av samverkan mellan aktörer och detta blir tydligt genom flera gemensamma publika dagar och aktiviteter.

Naturvårdande insatser i skog och hagmark ska tillse att naturen bibehåller sin karaktär och artdiversitet. I skog och mark på Färsna är också motionsutövning och det rörliga friluftslivet viktigt att värna, liksom tillgängligheten för skolor och förskolor, och målet är att gården och dess intilliggande natur ska skötas och hållas öppen och åtkomlig för alla som vill besöka den.

Färsna gård ska också vara en plats där kulturarvet vårdas och visas – både genom guidning och museal verksamhet samt genom odling av äldre kultursorter och aktiviteter kopplade till odling, hantverk mm. Men gården är framför allt en levande plats, och ett kunskapscentrum där kurser, seminarier, naturdagar och djurguidningar anordnade av de olika verksamheterna är av central betydelse.

Hållbarhet är också centralt och med småskaliga metoder och eftertänksamhet ska vi sträva mot att sluta gårdens kretslopp och bli självförsörjande på vissa delar – tex hö och halm, ved och virke för enklare byggnationer och grönsaker till torsdagssoppan som serveras på gårdens kafé.

Ansvarsfördelningen mellan verksamheterna ska ske i överenskommelse, men som förvaltare av Färsna gård ansvarar NNC för specifikt för naturvård och skötsel av gården och området samt arbeta för gott underhåll av samtliga fastigheter i samarbete med Norrtälje kommun (ägare). Traktormuséet ska ha en tydlig profil och bland annat presentera traktorer och redskap som kunde finnas på en gård i Roslagen ca 1900 – 1950. Färsna 4H ska arbeta för att certifiera 4H-gården och upprätthålla en god verksamhet med djur.

Ett gemensamt måldokument från gårdens sida är också av betydelse i naturreservatsbildning vid Färsna som pågår, där reservatets föreskrifter kommer att utgöra en förutsättning för vidare utveckling och brukande av Färsna gård.

Naturreservat på Färsna

Norrtälje kommun beskriver Färsna gård med omgivningar som ett populärt friluftsområde med lång kulturhistoria och höga naturvärden. Genom att skydda området kan kommunen inte bara erbjuda en skön och livskraftig natur för invånarna att vistas i, utan kan också på sikt bidra till att flera nationella miljö kvalitetsmål uppnås. Ett skydd av ett tätortsnära naturområde som Färsna bidrar också till att skapa en hållbar grön infrastruktur i närsamhället.

Arbetet med reservatsbildandet påbörjades i september 2019, under hösten hölls ett antal olika informationsmöten och arbetet beräknas vara färdigt i slutet av 2021 men invigning i början av 2022.

Norrtälje Naturcentrum är mycket delaktig i arbetet.

Projekt

Upplivelsesatsning Färsna

I och med den allt ökande besöksfrekvensen på Färsna gård ville man samla en idébank över hur Färsnaområdet ska utvecklas de kommande åren. Projektet syftade till att föra dialog med de föreningar som verkar på Färsna gård likväl som myndigheter. Under 2019 har projektet slutförts av Christoffer Hallbäck.

I slutrapporten diskuteras och avhandlas potentiella upplevelsehöjande åtgärder och naturvårdsåtgärder som skulle kunna skapas på Färsna. Allt från allmänbildning för besökare till ren samhällsnytta i form av solceller och såklart naturvårdsgärder som är till fördel för det blivande reservatet. Alla punkter arbetades fram med utgångspunkt från Färsnas skötselplan, genom diskussioner med myndigheter, ideella föreningar, besökare samt efterforskning av andra pågående LONA-projekt i Sverige. Projektets slutrapport har använt som underlag vid arbetet med naturreservatsbildning. Ett annat resultat av projektet var den vackra vandringsstig ”Färsnastigen” som anlades och som slingrar sig runt Färsna gård genom trädgård, hagar och skogsmark.

Mötesplats Färsna gård

Färsna gård ska vara öppen och tillgänglig, både för besökare och för dem som arbetar på platsen. En mötesplats för alla. Därför har NNC som tradition att varje midsommar och varje advent bjuda alla på gården och alla samarbetspartners till ”gårdsfika”. Detta mycket uppskattat och fina, högtidliga stunder där en viktig del av grunden till goda relationer läggs.

Traditionsenligt ordnar också gården sina publika dagar för allmänhet och besökare; Valborg, midsommarfirande, Färsnadagen och julmarknaden. 2019 var inget undantag.

Valborg genomfördes i mycket liten skala, bland annat pga. rådande eldningsförbud. Färsna 4H ansvarade för arrangemanget och ordnade bl.a. ponnyridning. Midsommarfirandet fullbordades med Veterantraktorklubben som ansvarig förening den 21 juni. NNC bidrog i vanlig ordning med iordningställande av midsommarstången med hjälp av elever från SFI (Svenska för invandrare) dagen innan midsommarafton. Det var ca 200 stycken som hjälpte till.

På midsommarafton kom ca 2500 besökare till gården och firade traditionsenligt i strålande fint väder. Färnsnaden, som gick av stapeln 21 september med ca 800 besökare och 15 olika utställare/ försäljare var ett uppskattat inslag under hösten. Även julmarknaden 30 november var relativt välbesökt och genomfördes en av senvinterns vackraste dagar, med gnistrande snö och solsken vilket lockade ca 500 besökare.

Sedan 2018 har kaféet på Färsna gård varit i Naturcentrums regi. Tanken har hela tiden varit att driva ett kafé på gården. Men i väntan på att finansiering och tillstånd skulle ordnas hölls lokalen öppen och tillgänglig som värmestuga för gårdens alla besökare samt användes för verksamheten under våren 2019. Då sommaren närmade sig togs beslut om att bygga ett diskrum i kaféet för att klara alla tillstånd för livsmedelshygien och kaférutiner. Ombyggnationen gjorde att kaféet tvingades hålla stängt hela sommaren och kunde öppna först under hösten. Under sommaren kom även ett avtal med Arbetsmarknadscentrum, Norrtälje kommun, på plats vilket möjliggjorde att kvinnor med behov av arbetsträning och språkträning kunde arbetsträna i kaféet på Färsna. Arbetsledare för denna grupp och tillika ansvariga för drift av kaféet har under hösten varit Shaleema Begum och Susanne Jansson. Kaféet på Färsna gård heter "Mötesplats Färsna gård" och har tillgänglighet ur olika aspekter som sitt kännetecken. Kaféet har varit öppet måndag – fredag mellan 10 – 15 sedan början av oktober.

Utomhuspedagogik

I den utomhuspedagogiska verksamheten arbetar Norrtälje Naturcentrum med aktiviteter och processer knutna till natur, friluftsliv, folkhälsa, skolutveckling, mångfald/integration, småskaligt skogsbruk- allt mot hållbar utveckling. Fokus ligger på utomhuspedagogik i medvetet ledarskap.

Utomhuspedagogik är ett plastbaserat lärande. I skiftande miljöer synliggörs människors förmågor, kunskaper och erfarenheter. Det är en metod för att se människan i ett resursperspektiv. Med utgångspunkt från det ska lärandet föras framåt. En verksamhet ute och inne i växelverkan kopplar ihop teori och praktik, vilket ger ökad förståelse och en mer tillgänglig verksamhet.

I utomhuspedagogiken är lilla gruppen central och det är en stor framgångsfaktor. Naturcentrum anser att utomhuspedagogik är applicerbart i förskola, skola, gymnasium och även sfi. Norrtälje Naturcentrum vill visa på naturens möjligheter att lära och utvecklas på bästa sätt och vill vara en resurs för olika samhällsfunktioner som utbildning, vård, omsorg, förvaltningar och andra organisationer genom aktiviteter i natur-, trädgårds- och gårdsmiljö på Färsna gård och i hela Roslagen. Våra metoder och vistelse i gröna miljöer är ett konkret sätt att arbeta mot många av FNs 17 Hållbarhetsmål.

Naturdagar och undervisning

Under 2019 har Norrtälje Naturcentrum arrangerat naturdagar för ca 2 200 elever fördelat på naturdagar vår, sommar, höst och vinter. Dagarna har bedrivits utomhus året runt och årstidernas växlingar har utnyttjats. Naturdagarna och aktiviteterna är kopplade till gällande läroplaner och kursplaner, som en väg mot högre måluppfyllelse för eleverna/barnen, bättre hälsa, ökad självkänsla och välbefinnande. Naturdagarna har främst under 2019 berört odling, friluftsliv, biotoper, hållbar utveckling, språk, naturvård, svenska djur och hållbarhet. Roslagens Sparbanks Stiftelser har delfinansierat ett begränsat antal Naturdagar för elever från skolor i Norrtälje kommun. Deras stöd är ovärderligt och i dagsläget en förutsättning för att elever ska få möjlighet till naturdagar på Norrtälje Naturcentrum. Norrtälje kommun har också delfinansierat andra naturdagar för elever från Norrtälje kommuns grundskolor.

Det är huvudsakligen elever och förskolebarn från Norrtälje kommun som besöker oss. Norrtälje Naturcentrum besöks även av elever från andra kommuner, till exempel Montessoriskolan i Vasastan, Stockholm (högstadium), kommer till Färsna gård för 11 skoldagar årligen. Dessa dagar är ett komplement till deras ordinarie verksamhet. Trenden att Naturcentrum åker ut och besöker fler förskolor i deras närmiljö och har Naturdagar på plats med barn och pedagoger har fortsatt 2019. Det är en positiv utveckling då vi når flera människor geografiskt och är med och bidrar till en mer likvärdig och tillgänglig utbildning. Genom detta visar vi på de möjligheter naturen och landskapet ger runt om i Roslagen.

Vi genomför Naturdagar för förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning (sfi). Gällande Naturdagar samarbetar NNC med Veterantraktorklubben Norrtälje. Vid Naturdagar då elever får sätta och ta upp potatis kommer de med traktor och jordbruksredskap. Det är ovärderligt att elever får uppleva detta, samt de värdefulla utbyte som sker mellan generationer.

Avtal

Under 2019 har Norrtälje Naturcentrum haft avtal med fem skolor och förskolor i Norrtälje och Stockholm. Det är Norrtälje Teknikgymnasium, Freinetskolan Hugin i Norrtälje, Montessoriskolan i Norrtälje, Freinetskolan Mimer i Norrtälje, Jordens skola i Norrtälje och Vasastans Montessoriskola i Stockholm. Avtalen innefattar att de bland annat kan nyttja Färsna gårds lärmiljöer, nyttja lokaler och låna markytor till skolavslutningar mm. Avtalen är unika för varje skola. Dessa verksamheter får använda varumärket Färsna gård i sin marknadsföring. Avtalen innefattar även i vissa fall undervisning med personal från Norrtälje Naturcentrum. Detta är en spännande process. Hur kan så många människor som möjligt få ta del av Färsna gårds unika miljöer och samarbeta med Norrtälje Naturcentrum som en långsiktig del i respektive verksamhet? Avtalskunder nyttjar möjligheterna och många av förskolebarnen och eleverna är på gården regelbundet varje vecka under skiftande säsonger under Norrtälje Naturcentrums försorg. Montessoriskolan i Norrtälje hade sin skolavslutning i trädgården i juni med ca 500 personer. Pedagoger nyttjar även lokaler och miljöer under planeringsdagar och som inspiration.

Uppdrag

Föreläsningar och workshops

Skolinspektionen gav ut en rapport där de granskat fritidshemsverksamheten runt om i Sverige gällande språk och arbete med naturen. Det behövde stärkas även i Norrtälje kommun. Barn- och utbildningsförvaltningen gav då i uppdrag till NNC att göra en satsning med föreläsningar och workshops för personal på alla kommunala och fristående fritidshem. Under 2018 genomförde vi en föreläsning och en workshop där 50 pedagoger deltog. Under 2019 fullföljdes satsningen med 3 föreläsningar samt 5 workshops. Allt blev fullbokat. Detta är ett stort genombrott för NNC att sprida kompetens och finnas som inspiratör och idébärare på så många av fritidshemmen. Efter avslutad utbildnings-satsning har vi haft 220 deltagare i detta och spridningen av utomhuspedagogik i medvetet ledarskap ökar markant i Norrtälje kommun.

Barn och Utbildningsförvaltningen gav under hösten i uppdrag åt Norrtälje Naturcentrum att göra en satsning för pedagogisk omsorg som ett led i kvalitetshöjande åtgärder. Vi fick i uppdrag att visa på utomhuspedagogikens möjligheter för ökad måluppfyllnad. NNC arrangerade en föreläsning, samt två workshops. Dessutom åkte NNC ut till de 7 verksamheterna och hade Naturdagar med barn och personal i deras närmiljö. NNC har även producerat läromedel till dem att ta med ut för att förstärka lärandet i utemiljöerna kopplat till NO och språk/kommunikation. Sammanlagt deltog 40 barn i satsningen, samt all personal som är ca 15 stycken.

Under våren höll NNC en föreläsning om förskolegården och vikten av bra utemiljö för barn på Gottsta förskola i Hallstavik. 20 pedagoger deltog.

Den 19 november höll NNC föredrag på Åtellet i Norrtälje om Hållbarhet för Rotaryklubben.

Processledning

Norrtälje Naturcentrum har genom uppdrag processlett förskolor då de vill förflytta mer av den pedagogiska verksamheten ut till lärmiljöerna och se möjligheterna i ett lärande ute och inne i växelverkan. Vi har processlett arbetslag kontinuerligt under året, samt haft naturdagar tillsammans med barn och pedagoger i förskolornas närmiljö. Under 2019 har denna processledning skett tillsammans med pedagoger och förskolechefer på Västertorps förskola i Rimbo, Länna förskola, Vega förskola och Herrängs förskola. Norrtälje Naturcentrum har på detta sätt konkret bidragit till inspiration, kunskapshöjning och ökad medvetenhet om naturen, samt friluftslivets och utomhuspedagogikens möjligheter. Norrtälje Naturcentrum har i dessa processer träffat ca 30 pedagoger kontinuerligt i små arbetslag under hela året, samt haft Naturdagar med ca 100 barn och pedagoger vid upprepade tillfällen som en del i processen.

Studiebesök

Kunskaps- och designcentrat Livsstycket i Tensta besökte NNC och projekt "Naturen en väg till integration" den 24 september 2019. Sammanlagt deltog 90 personer i aktiviteten.

1 oktober höll Anna Westerlund och Lotta Andersson en halvdag med aktiviteter för ERASMUS-projektet "Getting ready for adult life" som var ett utbyte mellan Rodengymnasiets program Sam. FLEX och motsvarande elever med autism från Storbritannien.

Kultur och fritidsnämnden och tjänstemän besökte Färsna gård den 12 oktober 2019. 25 personer deltog.

I december hade vi tre dagars besök av pedagoger från Brussel på Norrtälje Naturcentrum. De var här som ett led i ett ERASMUS-utbyte med intentionen att inspireras av utomhuspedagogik och skapa ett större ERASMUS-projekt 2020. Deltog gjorde även Anders Szezpanski mfl från Linköpings universitet. Vi hade utbyte med Svanbergaenheten och Freinetskolan Mimer, samt att studiebesök gjordes på Lidingö på förskolan I Ur och Skur Mulleborg, samt grundskolan I Ur och Skur Utsikten. Ca 20 personer deltog i dagarna.

Event/aktiviteter

På Färnsadagen den 21 september arrangerade NNC och projekt Naturen en väg till integration ett trädgårdsvernissage som hette Växtkraft. Kuddar som producerats i samarbete med Kunskaps- och designcentrat Livstycket i Tensta visades i Färnsna gårds trädgård. Ca 300 besökare i trädgård.

Ett nytt initiativ 2019 var den "Plantbyttardag" som arrangerades på Färnsna gård av Norrtälje Trädgårdsförening i maj 2019 i samarbete med NNC.

Projekt

Naturdagar - ett sinnligt läromedel för alla elever i Roslagen har varit en pedagogisk satsning som Roslagens elever kunnat ta del av. Ekonomisk delfinansiering av Naturdagar från Roslagens Sparbanks stiftelser har gjort det möjligt för fler elever att lära i autentiska miljöer på och vid Färnsna gård. Norrtälje Naturcentrum har även genomfört naturdagar med förskolebarn på andra platser i kommunen. De 60 dagar vi ska genomfört har genomförts.

Genom samarbete med BUMM (Barn- och Ungdomsmedicinsk mottagning) på Norrtälje sjukhus, genomförde Naturcentrum ett **lovläger** i juni 2019 för barn och ungdomar som deltar i

barnmottagningens *Hälsa för livet*. Genom friluftsliv har målet varit att visa på allt roligt man kan göra i naturen och det främjar fysisk aktivitet och välbefinnande. Under 2019 förändrade vi vårt upplägg med lovlägret och förlägger en dag på påsklovet, tre dagar på sommarlovet och en dag på höstlovet. NNC hade i samband med detta uteaktiviteter för barn och hela familjerna.

Roslagens Sparbanks stiftelser har stöttat Norrtälje Naturcentrum 2018 – 2020 så att arbetet med integration/ mångfald kan bli långsiktigt i Norrtälje. Under året arbetade vi vidare med utveckling av Färsna som en plats med goda förutsättningar för integration. Genom Roslagens Sparbanks Stiftelsers stöd 2019 kunde vi skriva ansökningar samt driva processer gällande samarbeten kopplat till integration och hållbarhet med kommun, näringsliv och vård. Tillsammans med Roslagens sparbanks stiftelser arbetar vi med hållbarhet i praktiken.

Norrtälje Naturcentrum drivit samverkansprojekt med Norrtälje kommun, ***Naturen en väg till integration/mångfald i Norrtälje***. Projektet har genomförts med utvecklingsmedel från §37 för att underlätta etablering av nyanlända. Naturcentrum är projektledare och ansvarig för genomförandet. Kommunens integrations-strateg är kontaktperson och projektet är en del i TINK (Trygg i Norrtälje kommun). Prioriterad målgruppen är kvinnor med kort eller ingen skolbakgrund, samt ensamkommande unga och nyanlända familjer. Det har innefattat språkträning i praktiken, hållbar praktik, Natur för ALLA samt seminarium. Varje vecka har vi haft kvinnor med låg litteracitet i aktivitet som vi kallar Grönt klassrum. Genom odling, matlagning, naturaktivitet och hantverk synliggörs kvinnornas förmågor och erfarenheter. Här sker en naturlig språkträning. Lilla gruppen är en av framgångsfaktorerna och här har vi knutit till oss en kompetent volontärgrupp som möjliggör det. Muntlig språkträning är i fokus.

Under året har vi också kunnat utveckla hållbar praktik med trygg handledning. Målet är att sedan kunna lotsa deltagare vidare i annan praktik, utbildning eller arbete. Projektet har arrangerat naturaktiviteter för barn och unga på lov och helger för att visa på naturens möjligheter på olika sätt ur flera hållbarhetsperspektiv. Projektet har under året utvecklat ett samarbete med Design- och språkcentret Livsstycket i Tensta, samt att vi besökt Yalla Trappan i Rosengård i Malmö.

Naturcentrum vill hitta vägar för att verksamhet likt Livstycket och Yalla Trappan ska finnas som en långsiktig resurs i Norrtälje kommun. Vi har metoderna, ledarskapet och passionen - naturen, odlingen är vår resurs. NNC ser fram emot fortsatta processer kopplade till inkludering, mångfald och se människor i ett resursperspektiv. Utmaningen är att få till en långsiktighet. Projektet fick fortsättningsstöd § 37 från Länsstyrelsen 2019 i syfte att för att förtäta samarbeten mellan projektets aktörer och olika förvaltningar. Det har vi lyckats med genom att projektet har deltagit i Norrtälje kommuns LÖK-möte (lokal överenskommelse) varje månad, samt att chefen för Arbetsmarknadscentrum ingick i projektets styrgrupp. I september startade NNC och Arbetsmarknadscentrum ett samarbete med förstärkt arbetsträning. Idag har 6 kvinnor arbetsträning på Färsna gårds kafé som är en naturlig mötesplats. De har fler sysslor inom NNC som trädgårdsskötsel, städning och värdskap vid konferenser.

En målsättning är att Färsna gård ska bli en långsiktig plattform för hållbarhet och inkludering. En prioriterad målgrupp ska vara människor med låg litteracitet och som är mycket långt från arbetsmarknaden. Vi har många analfabeter i kommun och för dessa och kommunens arbete för integration vill NNC vara en långsiktig resurs.

Naturvård

Liksom 2018 var 2019 ett bra verksamhetsår för Naturvården. Inte mindre än 8 projekt har pågått helt eller delvis under året och tack vare ett stort projektbidrag från Havs- och Vattenmyndigheten (HaV) så fick Naturcentrum även möjlighet att anställa ytterligare en person till naturvården under en projektperiod på 2 år, Johannes Sandberg. Dessutom har Tobias Nilsson varit verksamhetsansvarig och Christoffer Hallbäck arbetat i olika omfattning som projektanställd. Därmed har det under 2019 funnits mellan 1,75 – 2,5 % tjänst inom naturvård i Norrtälje Naturcentrum.

Skötsel av områden

Slåtter av ängsmarker

Naturcentrum har sedan många år tillbaka ansvaret för slåtter av några av länets mest värdefulla ängsmarker. Detta uppdrag har genomförts av externa aktörer som anlåtats för uppdraget under sommaren 2019. Slåtter har genomförts vid Kråkhättan, Kapellskär, Maran, Kista hav och Djävulsviken.

Tillsyn av naturreservat

Att genomföra tillsyn av ett antal naturreservat i Norrtälje kommun har länge varit ett uppdrag som Norrtälje Naturcentrum har haft. 2019 fanns dock inte några resurser hos Länsstyrelsen i Stockholms län för att genomföra tillsyn – eller naturbevakning, som det kallas – men vi hoppas att det återigen blir prioriterat och att vi kommer att återfå uppdraget i framtiden.

Projekt och uppdrag

Leder till naturupplevelser i Roslagen

Projektet inleddes 2017 och har delvis genomförts under 2018 med beviljade medel från Alvins fond. Projektet innehåller två delar. Delprojekt 1: ”Erkenleden – en dubbel led kring en av länets vildmarkspärlor” innebär att påbörja utvecklingen av en mindre del av den tänkta leden Erkenleden. Delprojekt 2: ”Utveckling av naturupplevelser i det stadsnära Färsna-området” handlar om att påbörja arbetet med att skapa slingor i området för att göra det spännande för besökarna att upptäcka det. Arbetet med projektet avslutades under sommaren 2019.

Bildande av vattenvårdssamverkan i Norrtälje

Med stöd från Jordbruksverket påbörjades under 2018 arbetet med projektet ”Bildande av Vattenvårdssamverkan”, planen är att avsluta under första halvan av 2020.

Bristen på initiativ och åtgärder för förbättrande vattenkvalité är stor i Norrtälje kommun. Dessvärre är behovet av åtgärder lika stort. Vår bedömning är att det enda effektiva sättet att komma tillrätta med dessa problem är att samla alla berörda aktörer. De behöver själva komma till tals, dela andras perspektiv och bidra med engagemang och kunskap i gemensamma ansträngningar. Norrtälje Naturcentrum och Utvecklingscentrum för Vatten utgår ifrån deltagandeprocesser där alla berörda aktörer kan vara med och forma samverkan. Projektet omfattar en teknisk del som syftar till att på ett pedagogiskt sätt sammanfatta framför allt vilka vattenvårdande åtgärder som utförts status i våra vatten samt status för våra vatten. I kommunikationsdelen samlar vi projektets aktörer i aktörsgrupper. Deltagande aktörer ges möjlighet att dela med sig av sina tankar och upplevelser av frågor som rör vattenvård och samverkan kring densamma.

Under 2019 utfördes en sammanställning av bl.a. de åtgärder som genomförts för förbättrad vattenkvalitet sedan år 2000 i Norrtälje kommun. Två seminarier ordnades under hösten, en för aktörsgruppen offentliga aktörer och en för gruppen naturvårdsorganisationer. På seminarierna presenterades vårt pedagogiska material och konstruktiva diskussioner fördes kring framtidens vattenvård och eventuell samverkan. Under 2020 kommer flera seminarier ordnas för aktörsgruppen lantbruksaktörer. Efter det är målet att med hjälp av ett avslutande seminarium sätta representanter för olika aktörsgrupper med i dialog med varandra för att utforma ett beslutsunderlag som ska ligga till grund för hur vattenvårdssamverkan inom Norrtälje kommun skulle kunna utformas för att långsiktigt påverka omfattningen på vattenvårdande åtgärder.

Grönt kulturarv i framtidens lantbruk #2

2018 ordnade NNC inom ramarna för projektet ”Grönt kulturarv för framtidens lantbruk” en kurs i odling av äldre spannmålssorter samtidigt som spannmål och baljväxter uppförökades och demonstrerades på Färsna gård. Idén med projektet var, förutom att bidra med kunskapsutveckling, att undersöka möjligheten att genom ökad odling av alternativa grödor på ett positivt sätt påverka landskapsstrukturen i framför allt skogsbygd.

När den första upplagan avslutats påbörjades 2019 ”Grönt kulturarv för framtidens lantbruk #2”. Odling av ytterligare sorter och större volymer genomfördes på Färsna, allt med hjälp från Veterantraktorklubben och rådgivning från forskaren Matti Leino. Även ett antal sorter av rova och kålrot skördades under hösten och kunde provsmakas av besökare på Färnsadagen. Under 2020 ordnas återigen en kurs i odling av alternativa grödor, detta inom ramarna för samma projekt.

Äldre sorter av spannmål och baljväxter är på stark frammarsch och intresset från både lantbrukare och kunder är stort, det är därför glädjande att det gröna kulturarvet nu frodas på Färsna gård och i viss mån även på gårdar runtom i kommunen.

LEVA – Vattenvård i Norrtälje-, Vallentuna-, och Österåkers kommuner

NNC beviljades inför 2019 stöd från Havs- och Vattenmyndighetens och Åkerströmmen samt Norrtälje kommun har utgjort ett av 20 nationellt utpekade pilotområden med åtgärdssamordnare. Pilotområdena ska arbeta med kostnadseffektiva åtgärder och lokal förstärkning av åtgärdsarbetet mot övergödning under 2019 - 2020.

Projektets mål är att skapa förutsättningar för praktiska åtgärder mot minskat näringsläckage och minskad övergödning samt att komma vidare med åtgärdsarbetet och öka genomförandegraden i Åkerströmmen och Norrtäljes avrinningsområden. Projektets mål är också att genom dialog och samverkan med mark- och djurägare skapa förutsättningar för praktiska åtgärder inom berörda kommuner.

Åtgärdssamordnaren Johannes Sandberg har under 2019 arbetat utifrån en oberoende position i åtgärdsarbetet och aktivt arbetat för att skapa intresse, engagemang och medvetenhet om de insatser som behöver genomföras för att nå målet om ingen övergödning i Åkerströmmens avrinningsområde. Johannes har under året främst fokuserat på att etablera samverkan med nyckelpersoner i berörda kommuner, samt etablera lokala kunskapsnätverk. Syftet har varit etablera ett nytt arbetssätt inom vattenvården i en ny modell kallad KRAFTH. Tanken med modellen är att etablera lokala nätverk så att olika intressenter kan dela erfarenheter och kunskap utifrån olika intressentperspektiv. Arbetssättet bidrar till gemensamt lärande och ökad tillit mellan olika aktörer och intressen. Under året har en sk. KRAFTH-grupp etablerats i Åkerströmmen, gruppen har träffats vid tre tillfällen.

Skog för alla i Roslagen

Det finns ett starkt behov att utveckla skogsbruksmetoder som innebär ett lönsamt skogsbruk med bibehållande av naturvärden och sociala värden. Skogar nära tätorter och skogsområden som genomkorsas av vandringsleder är exempel på områden där det är önskvärt att hitta bruksformer som bevarar dessa värden. Intresset är stort från skogsägare, men konkreta exempel på skogsbruksmetoderna saknas till stor del i regionen.

Med detta projekt ges möjlighet att erbjuda intresserade skogsägare nödvändig kunskap och involvera dem i arbetet med att skapa modeller för nya skogsbruksmetoder, med utgångspunkt i deras egna behov. Med kunskap och visst ekonomiskt stöd sänker man tröskeln för skogsägare och genom exemplen hoppas vi på det här sättet få bollen i rullning för ett skogsbruk som bevarar sociala och ekologiska värden, samtidigt som de är ekonomiskt hållbara.

Projektet har dels en lokal avdelning med flera moment som utförs under 2019 och dels en nationell avdelning som bara bestod av själva kursmomentet som avslutades under 2018. 40 skogsägare, varav hälften lokala, deltog i kursen under hösten 2018. Under 2019 har NNC engagerat en konsult som utfört rådgivning och märkning på fastigheter. Projektet som varit mycket lyckosamt slutförs under första halvan av 2020. Den lokala delen av projektet är finansierad genom LONA samt Norrtälje kommun.

Malmby våtmarkssatsning

NNC beviljades genom den s.k. Våtmarkssatsningen (LONA) stöd till genomförandet av projektet Malmby våtmarkssatsning och tanken var från början att projektet skulle vara genomfört under 2018.

Efter att det ställts krav på en arkeologisk utredning har genomförandet skjutits till 2019.

Under 2019 har NNC sett till att få två arkeologiska utredningar genomförda, etapp 1 och etapp 2 eftersom etapp 1 gav vid hand att en arkeologisk schaktning var nödvändig att genomföras. Beslut om godkännande av anmälan av vattenverksamhet ges tidigt under 2020.

I projektet är tanken att genom en dämning i en avlång dalgång i Närtuna skapa ett cirka 3,6 hektar stort vatten med två öar. En våtmark här kommer kunna bidra till flödesutjämning, rening av växtnäring samt bidra till ökad biologisk mångfald. Den dämmande vallen blir som mest 2 meter hög och vattendjupet som mest ca 1,5 meter. Ytan som tas i anspråk av våtmarken är svår att nyttja till annat på grund av årliga översvämningar, intilliggande mark är beteshagar och skogsmark. Den tillänkta våtmarken ligger i direkt anslutning till Malmby gravfält. Platsens stora kulturmiljövärde ges ett mervärde av det rika fågelliv och den naturvariation som våtmarken kan ge.

Värt att se i Roslagens natur

För att människor ska få kännedom om naturområden och besökare ska hitta ut i dem behövs en korrekt, uppdaterad och lättillgänglig vägvisare online. En sådan saknas idag. Genom projektet har information om besöksvärda naturområden i Norrtälje kommun tagits tillvara genom att revidera texter från boken *Värt att se i Roslagens natur*, utgiven 1992. Texterna har publicerats på en hemsida och illustreras av nytagna bilder av arter och miljöer. En nättjänst av det här slaget är fundamental för besöksnäring, kommuninvånare och andra som vill hitta Roslagens smultronställen.

Värt att se i Roslagens natur är finansierat av LONA och Norrtälje kommun och avslutades under tidiga delen av 2019. Hemsidan där 27 områden presenteras är uppe och kommer att uppdateras varefter nytt bildmaterial samlas in i framtiden. Projektet resulterade även i en fotoutställning i salen i Mangårdsbyggnaden på Färsna gård.

Projekt Gunnarsmaren

Gunnarsmaren på Riddersholm på Rådmansö är länets största så kallade extremrikkärr. I projektet restaureras våtmarken genom att högre växtlighet röjs och att det gamla avvattningsdiket läggs igen. Varje år görs vattenprovtagningar och fotodokumentation för att kunna följa utvecklingen. En botanisk inventering genomfördes i början av juli som visar på höga botaniska värden.

Projektet inleddes hösten 2018 och pågår till 2021 och finansieras av Länsstyrelsen och Skärgårdsstiftelsen.

Roslagens Ornitologiska förening och Roslagens Naturskyddsförening har bidragit med ideella insatser vid flera inventeringar.

Blommor för Bin

I det nationella projektet Blommor för Bin samlas pengar in till åtgärder som utförs av lantbrukare. Åtgärderna består i att lantbrukarna etablerar en vall-baljväxtblandning med en för vilda bin gynnsam sammansättning av örter. Projektet som startades 2016 på initiativ av NNC har blivit en stor succé genom att engagera massvis av lantbrukare och locka livsmedelsföretaget Arla till ett samarbete. Under 2019 hade NNC en begränsad roll i arbetet med förmedling av medel till GIR Malmöhus och HS konsult i Mälardalen som i sin tur engagerade c:a 150 lantbrukare i de två regionerna. Totalt såddes drygt 70 hektar, kant zoner och trädor sammanslaget. Projektet uppmärksammades under sommaren 2019 bland annat i ATL, YA och P4 Kristianstad.

Styrelse och personal

Styrelse

Styrelsen tillsätts politiskt och består sedan 1 januari 2019 av 7 ordinarie ledamöter och lika många suppleanter:

Karin Beronius (l) – ordförande
Kurt Pettersson (c) – vice ordförande
Peter Högström (m)
Kristina Drotz (s)
Helena Ekekihl (sd)
Rolf Embro (RNF)
Christer Stighäll (ROF)
Bridget Wedberg (mp)
Sanaul Khan(kd)
Ola Nordstrand (v)
Kent Björklund (roop)
Fredrik Sigsarve (l)
Maria Nyström (RNF)
Gabriel Ekman (ROF)

Personal

Stiftelsens anställda under 2019 har varit:

Lotta Andersson, Verksamhetsledare och Naturskolepedagog
Jens Reuterercrona, Controller och Stiftelsesekreterare
Tobias Nilsson, projektledare och verksamhetsansvarig Naturvård
Christoffer Hallbäck, projektanställd Naturvård
Johannes Sandberg, projektanställd Naturvård
Lars Dahlstedt, timanställd Naturvård
Tyra Blum, timanställd Naturvård
Anna Westerlund, projektledare, naturskolepedagog och verksamhetsansvarig Utomhuspedagogik
Susanne Jansson, projektledare och naturskolepedagog Utomhuspedagogik
Shaleema Begum, verksamhetsassistent
Lotta Gustavsson, naturvårdare, timanställning
Annelie Nohrin, naturvårdare
Kristian Berlin, naturvårdare

Köpta tjänster och utbildning

Konsulter & Entreprenörer

För praktiska moment, skogshantering samt reparationer på Färsna gård har TW´s däck och diverse engagerats och för slätter av rikkärr under sommaren anlätades Jense entreprenad samt Euphrasia AB. I projektet "Gunnarsmaren" anlätades Norrtälje kommun /socialförvaltningens styrka från Resurspoolen för skogsrojning och i projektet "Värt att se i Roslagens Natur" har en rad skribenter, fotografer och andra konsulter engagerats. I projektet "Malmby våtmarkssatsning" anlätades Arkeologistik AB för arkeologisk utgrävning och schaktning och i projektet "Grönt Kulturarv" har vi fått värdefull rådgivning från forskaren Matti Leino. I Skog för alla anlätades John Nyberg, certifierad inom Naturkultur, konsult som utfört rådgivning och märkning på fastigheter. Stiftelsens löneadministration liksom deklaration och bokslut har skötts av Veronica Ljungström, V.E.L.J. RoslagsEkonomi AB, revision har utförts av Alexandra Lindqvist, Hammarbergs Revisionsbyrå.

Utbildning och kurser

Under 2019 har Norrtälje Naturcentrums personal deltagit i följande utbildningar och kurser:

- 15 januari besökte Anna Westerlund I Ur och Skur Utsiktens förskola på Lidingö, samt besöksgården Elfviks gård på Lidingö.
- 12 april deltar Naturcentrum vid Landsbygdsnätverkets dag om naturturism
- 12 februari hade Anna Westerlund ett heldags-besök på Kunskaps- och designcentret Livstycket i Tensta.
- 3 april besökte Anna Westerlund Yalla Trappan i Rosengård i Malmö 3 april. Tog del av metod och miljö i storkök, trädgård, restaurang samt deras filial på H&M på Gustav Adolfs torg i Malmö.
- 27-29 augusti deltog Lotta Andersson, Susanne Jansson och Anna Westerlund i den utomhuspedagogiska konferensen UteInne i Jönköping. Fokus på Hållbarhet och samarbeten.
- 15 november deltog Tobias Nilsson i Kungliga skogs- och lantbruksakademins landskapsforum Landskap - ett vidsträckt begrepp.
- 22 november besökte Anna Westerlund fick handledning av VD Birgitta Notlöf på Kunskaps- och designcentrat Livstycket i Tensta.
- 29 november besökte Anna Westerlund I Ur och Skur Spetsbergens förskola i Haninge.
- Susanne Jansson har deltagit i de träffar som regionen anordnat om FaR som ett led i kvalitetssäkring av FaR-certifiering.

Norrtälje Naturcentrum i media 2019

Norrtälje Naturcentrums verksamhet och personal har uppmärksammats i medier vid följande tillfällen

NORRTÄLJE KOMMUN | 6 jun 2019

Norrtälje Naturcentrum får miljonbidrag till vattenvård – ska öka kunskap och motivation

Regeringen genomför nu en stor satsning på ett renare hav. Norrtälje ingår i ett av de 20 pilotområden som har fått bidrag för att öka vattenkvalitén, och här satsar man bland annat på att motverka övergödningen.

– Vi vill synliggöra flera positiva effekter, säger Johannes Sandberg från Norrtälje Naturcentrum.

Erken i Norrtälje är kommunens största sjö. Foto: Katarina Andersson

Regeringens satsning LEVA - Lokalt engagemang för vatten – bygger på ett samarbete mellan Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Lantbrukarnas riksförbund, Vattenmyndigheterna och Länsstyrelserna.

Tillsammans med 19 andra pilotområden ingår Norrtälje, Österåker och Vallentunas vattenområden i ett nationellt nätverk som har fått 37 miljoner kronor för att på sikt förbättra landets vattenvård. Norrtälje naturcentrum leder arbetet för Norrtälje, Österåker och Vallentuna kommun. Projektet är ännu bara i startgroparna, men Johannes Sandberg är optimistisk inför de nya möjligheterna som bidraget skapar.

Åtgärdsarbetet för att förbättra kommunens vattenkvalité har gått långsamt framåt i Norrtälje. Projektet som ska pågå fram till våren 2020 handlar bland annat om att öka kunskap i ämnet, stimulera till samverkan mellan markägare, organisationer och kommunförvaltningar i Norrtälje, Vallentuna och Österåker, samt skapa en nära dialog med Länsstyrelsen.

– Åtgärdsarbetet för att förbättra miljön ses ofta bara som rena kostnader. En del i vårt arbete består i att synliggöra fler positiva effekter som exempelvis en lantbrukare kan få genom att arbeta för ett hållbart samhälle i framtiden, säger Johannes Sandberg.

Kontakta Norrtälje Naturcentrum

För att få mer information om projektet och hur du kan bli delaktig i att öka kommunens vattenkvalité kan du besöka norrtaljenaturcentrum.se/vattenvard-i-norrtalje-vallentuna-och-osterakers-kommuner

Du kan också söka Johannes Sandberg eller Tobias Nilsson vid Norrtälje Naturcentrum på nummer 0176-184 02

Ellinor Gotby Eriksson
ellinor.gotbyeriksson@mittmedia.se

22 jul 2019

Färsna Gård odlar äldre spannmål och baljväxter för variationens skull: ”Vi vill att alla bönder ska få ta del av kunskapen”

Projektet Grönt kulturarv för framtidens lantbruk går nu in i nästa steg. Bland annat hålls en kurs om juridiken kring odling av äldre spannmål. – Det kan behövas, reglerna är komplicerade, säger Tobias Nilsson, ansvarig för projektet.

Tobias Nilsson driver projektet Grönt kulturarv för framtidens lantbruk.

Bild: Eeva-Leena Ragnarson Nöu

NT har tidigare skrivit om Norrtälje Naturcentrums projekt Grönt kulturarv för framtidens lantbruk, som bland annat handlar om odling av alternativa, äldre spannmålssorter. Tanken med projektet har varit att försöka hitta sätt att skapa variation i åkerbruket. Enligt Tobias Nilsson, som ansvarar för projektet, består åkermarken i dag antingen av igenvuxna betesmarker, vallodling eller ensidig konventionell odling av spannmål på åkrarna.

– Med ett aktivt åkerbruk blir det mycket större variation, det händer mer helt enkelt. Det ska inte bara vara grönt, grönt, grönt och brunt, brunt, brunt, säger han.

Del två i projektet kommer att gå djupare in på hur man odlar alternativa grödor. Dels handlar det om juridik, det finns nämligen en hel del reglering kring hur man odlar äldre spannmålssorter. Men det handlar också om spannmålshälsa, det vill säga hur man undviker sjukdomar.

– Odlar man ekologiskt utan bekämpningsmedel kan det vara viktigt att lära sig om de olika sjukdomar som kan drabba grödorna, säger han.

En av de många sorterna av gråärter som odlas i projektet Grönt kulturarv för framtidens lantbruk.
Bild: Eeva-Leena Ragnarson Nõu

I projektet utforskar man även hur odling av äldre baljväxter kan utvecklas. Tobias Nilsson berättar om de odlingar som finns på Färsna Gård. Här odlas bland annat gråärter och bondbönor.

– Det är något som intresserar många i dag. Det är en utveckling som sker, man talar om ett proteinskifte. Vi vill att alla lantbrukare i Sverige, om de vill, ska kunna ta del av den här kunskapen, säger han.

Några av sorterna är lokala, kommer från södra Roslagen. Till exempel bondbönan Brottbody som hittades med hjälp av ett fröupprop som NordGen (Nordiskt Genresurscenter) gjorde för många år sedan.

– Vi håller på att utvärdera och registrera den som en så kallad bevarandesort. Det är inte riktigt säkert att den ska få heta så framtiden, eftersom ursprunget är osäkert.

Men även om ursprungsarten skulle ligga utanför Norrtälje kommun är Tobias Nilsson inte särskilt bekymrad.

– Det handlar i alla fall om närområdet, säger han.

Bondbönan Brottby.

Bild: Eeva-Leena Ragnarson Nõu

Ett annat projekt som drivs på Färsna Gård är klöverodlingen. För att våra bin och humlor inte ska försvinna krävs det mångfald i natur och jordbruk.

– Att bara odla vall ger inte tillräckligt med blommor för bina, säger Tobias Nilsson.

Klöverodlingen.

Bild: Eeva-Leena Ragnarson Nõu

Eeva-Leena Ragnarson Nõu

010-709 70 00eeva-leena.ragnarsonnou@mittmedia.se

NORRTÄLJE KOMMUN | 11 aug 2019

Ny naturstig ska öppna upp för livet i skogen: ”Vi vill få ut fler i naturen”

Med en idé och ett mål om att få ut fler människor i det gröna kom Färnsnastigen till. En naturled som tar med besökaren på en tur genom skog, betesmark och enorma solrosor. – Färnsna är ett unikt område, berättar biologen Christoffer Hallbäck.

Genom skog och mark till växande solrosor.

Bild: Lina Sköld

– Idén kommer från att vi vill få ut allmänheten i naturen och samtidigt få till en stig med så lite inverkan på miljön som möjligt, säger Christoffer Hallbäck, biolog på Norrtälje Naturcentrum.

Färnsnastigen är en naturled på en kilometer. Den sträcker sig genom gröna skogsbeten, kulturmarker som bär på en historia och sedan via den grönskande köksträdgården på Färnsna Gård.

– Färsna är ett unikt område då det är ganska litet till ytan, är så nära staden, samtidigt som det har väldigt gammal natur, berättar Christoffer Hallbäck. Tanken med att skapa en naturled med så lite inverkan på miljön som möjligt är något som funnits med i hela processen. Ett exempel på detta märker man av den inte så tydliga stigen i skogen. – Man vill helt enkelt inte störa biotopen för mycket, som man lätt kan göra om man grusar upp en bred gång, förklarar Christoffer Hallbäck.

Christoffer Hallbäck, biolog på Norrtälje Naturcentrum. Bild: Lina Sköld
I skogsläntan skymtar fjällkorna. Bild: Lina Sköld

Christoffer Hallbäck vill att fler kommer ut i naturen, och hoppas att Färnsastigen ska vara ett alternativ.
Bild: Lina Sköld

Svenska fjällkor, lite mindre i storleken och vana med människor. Bild: Lina Sköld

Ansökan till att få starta upp projektet skedde 2017. De var först i juni detta år som Färnsastigen stod klar. Med tydliga pilar som visar riktningen samt informationstavlor längst vägen tar man sig runt stigen på ungefär 30 minuter, berättar Christoffer Hallbäck.

– Till en början går man genom skogsbetesmarkerna. De används inte just nu, men snart så. Det är inte så vanligt med dessa typer av betesmarker i dagens samhälle, i dag ser man mer av täta produktionsskogar. Därför känns det extra kul att visa upp den här hagen för besökare, säger Christoffer Hallbäck.

Utmed stigen finns det elva informationstavlor från Skogsstyrelsen, som är kopplade till den miljö de står i. Här kan man ta en paus och lära sig lite mer om den natur man befinner sig i. Vandringen fortsätter genom skogsbete, ängsmarker och jordbrukslandskap.

– Här står två fjällkor, de är vana med människor så det är ingen fara att gå igenom deras hage, säger Christoffer Hallbäck.

Bild: Lina Sköld

Purjolök som odlas på gården. Bild: Lina Sköld

Naturstigen sluter sedan upp vid köksträdgården på Färnsna gård. Här växer allt från ståtliga solrosor till purjolökar i storlekar större än störst. Det märks att trädgården sköts med kärlek och god kunskap.

– Trädgårdsmästaren här på Färsna Gård har verkligen gröna fingrar, säger Christoffer Hallbäck.

Tanken med Färsnastigen är att den ska vara tillgänglig för alla. Även om det kan vara svårt för en del att ta sig igenom hela leden.

– Turen genom köksträdgården är tillgänglig och anpassad för funktionshindrade i rullstol eller som har andra rörelsesvårigheter, berättar Christoffer Hallbäck.

Hitta till Färsnastigen!

Var: Den startar på Färsna Gård och sträcker sig runt markerna intill. Stigen är en kilometer lång.

När: Stigen är öppen för alla att vandra när man vill.

Hur: Genom lite snårig skog och mark med lätt terräng. Vid två tillfällen behöver man klättra på en liten stege för att ta sig vidare, samt gå över en bro. Sista delen av stigen är kring gården och i köksträdgården, den är lättare att gå.

Ängsblommor som blommar intill odlingar. Bild: Lina Sköld

Lina Sköld

lina.skold@mittmedia.se

Färnsnadagen i strålande solsken: ”Det går så fruktansvärt bra för oss!”

Lördagen bjöd på riktigt brittsommarväder och årets Färnsnadag kunde inte ha placerats bättre i kalendern. Många besökare kom till Färnsna gård för att åka hölass, köpa lokalproducerade matvaror och se på konstverk.

Färnsnadagen har snart tio år på nacken, och har blivit en lokal tradition i Norrtälje. Mindre än en timme efter öppningsdags är det redan svårt att hitta parkering, men så bjuder också årets upplaga på ovanligt fint väder. På gårdsplanen visar alla föreningar som verkar på Färnsna gård vad de har att erbjuda: Veterantraktorklubben kör hölass, Färnsna 4H kör ponnyridning och Norrtälje Naturcentrum visar upp grödor som har odlats i projektet ”Grönt kulturarv i framtidens lantbruk”.

Hölasset kördes av veterantraktorklubbens egen ordförande Bengt Ericsson. Från vänster Vinja, Malve och Caroline Löfgren, Vincent Nützman, Teodor Solström, Irene Hyllenstam, Fabian Markusson och Ludvig Markusson.

Bild: Tobias Bernander

– Det går så fruktansvärt bra för oss! Jag hinner knappt ta mig till och från jobbet, säger projektledaren Tobias Nilsson. Han står framför ett stånd med tre olika sorters rovor, lika många sorters kålrötter och kärvar från sju olika sorters spannmål som har odlats på Färsna gård. För skörden har både Veterantraktorklubbens gamla skördetröska och en skära från 1800-talet använts.

Tobias Nilsson leder projektet Grönt kulturarv i framtidens lantbruk på Färsna gård.

Bild: Tobias Bernander

Gråråg, upplandsvete och jämtlandskorn tillhör de traditionsrika sädesslag som Färsna gård har gett nytt liv. Bild: Tobias Bernander

Den som höll i skäran var Färsnas trädgårdsmästare Sohrab Jafari som nu går runt och förevisar de olika grönsaker och blommorna som har odlats inom projektet ”Natur en väg till integration/mångfald i Norrtälje kommun”. Kvinnorna som deltar i det projektet har även gjort broderier och andra konstverk som förevisas.

Sohrab Jafari visar några av de solrosor som har odlats inom projektet ”Natur en väg till integration/mångfald i Norrtälje kommun”.

Bild: Tobias Bernander

Anna Westerlund visar en kudde med broderier föreställande växthuset på Färsna gård. Även detta konstverk kommer från projektet "Natur en väg till integration/mångfald i Norrtälje kommun".

Bild: Tobias Bernander

Norrtäljebon Frida Diakhate har kommit hit med sina barn Fallou Elias och Miriam Diakhate som provar att rida ponny.

– Det är härligt att vara här. Då kan man låtsas en stund att man alltid levde på det här sättet, det tycker jag om. Det är bra att barnen får se att det finns något annat, säger Frida Diakhate innan hon slår sig ner med barnen vid ett utflyktsbord i solen för att äta lite lunch.

Miriam Diakhate provar ponnyridningen. Till höger mamma Frida Diakhate och brodern Fallou Elias. Tilde Jacobi håller i hästen.

Bild: Tobias Bernander

Vendela Wemhöner är 15 år och leder juniorgrupper på Färsna 4H. Just i dag berättar hon gärna om kycklingar för besökare på Färnsnaden.

Bild: Tobias Bernander

Lotta Gustafsson från Kullsta gård stod och sålde lokalproducerade varor när hon fick oväntat besök av Pippi Långstrump.

Bild: Tobias Bernander

Afnaan Khan sköter korvgrillningen.
Bild: Tobias Bernander

Årets upplaga av Färnsadagen var mycket välbesökt i det vackra vädret.
Bild: Tobias Bernander

Alma Bäck med geten Exton som gärna gör en konst eller två för att få mat. I bakgrunden Emma Aidanpä.
Bild: Tobias Bernander

Tobias Bernander

tobias.bernander@mittmedia.se

Korta fakta om Norrtälje Naturcentrum

Norrtälje Naturcentrum är ett samlingsnamn för stiftelsens alla verksamheter; Naturvård, utomhuspedagogik och förvaltning

Norrtälje Naturvårdsstiftelse är en kommunalt inrättad stiftelse vars syften är;

- *att ta tillvara och stärka allmänhetens intresse för miljö- och naturvårdsfrågor*
- *att informera om Roslagens natur, om miljövård och om naturvårdsfrågor*
- *att bevara och skydda miljö- och naturvårdsvärden av stort allmänt intresse*
- *att förvalta naturreservat, naturvårdsområden och övriga naturvärden*

Norrtälje Naturvårdsstiftelse instiftades 1989 för att vara en resurs för Norrtälje kommun

Kontakta oss:

Norrtälje Naturcentrum, Färsna gård 1, 761 54 Norrtälje

norrtalje@norrtaljenaturcentrum.se, 0176 – 184 02

www.norrtaljenaturcentrum.se